

УДК 712

DOI <https://doi.org/10.32782/2664-0406.2026.48.2026.2>

Василишин В. Я.

к.т.н., доцент кафедри архітектури та дизайну,

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу, м. Івано-Франківськ

ORCID: 0000-0002-0367-1198

Борсук Н. Г.

ст. викладач кафедри архітектури та дизайну,

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу, м. Івано-Франківськ

ORCID: 0009-0004-1737-281X

Єрузель О. В.

викладач кафедри архітектури та дизайну,

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу, м. Івано-Франківськ

ORCID: 0009-0007-9970-8699

Скрипин Т. В.

ст. викладач кафедри архітектури та дизайну,

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу, м. Івано-Франківськ

ORCID: 0000-0002-4394-8294

Березовський Ю. Л.

викладач кафедри архітектури та дизайну,

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу, м. Івано-Франківськ

ORCID: 0009-0004-5139-4676

ГРОМАДСЬКІ ПРОСТОРИ: КОМПЛЕКСНИЙ ДИЗАЙН СЕРЕДОВИЩА

Анотація. У статті систематизовано авторські архітектурні підходи та фахові спостереження щодо формування громадських просторів як комплексних середовищ соціальної взаємодії, культурного обміну та міської комунікації. З позиції архітекторів-практиків обґрунтовано, що громадський простір у сучасному місті є не лише об'єктом проєктування, а насамперед живим соціальним організмом, що потребує багатошарового фахового осмислення та між-дисциплінарного підходу. На основі власного проєктного досвіду авторів розкрито ключові принципи успішного публічного простору: доступність, інклюзивність, комфорт, багатосценарність використання, екологічна стійкість, візуальна цілісність і соціальна активність. На підставі аналізу реалізованих об'єктів визначено системний набір архітектурних ознак якісного публічного простору та описано авторську послідовність етапів проєктування – від передпроєктного аналізу й залучення громади до формування функціонально-просторової структури, добору матеріалів та елементів благоустрою. Охарактеризовано п'ять ключових аспектів комплексного архітектурного дизайну: функціональність, естетику, ергономіку, інноваційність та екологічність. Обґрунтовано значення ландшафтного дизайну як невід'ємного інструменту архітектора при роботі з публічним середовищем; виокремлено природні, естетичні, екологічні та функціонально-соціальні аспекти ландшафту. Розроблено практичні рекомендації щодо забезпечення інклюзивності, зокрема щодо масштабу, освітлення та спеціальної інфраструктури. Доведено, що комплексний підхід в архітектурній практиці уможливорює створення безпечних і людиноорієнтованих просторів, здатних підвищувати якість міського життя. В умовах воєнних викликів і процесів відбудови ці питання набувають стратегічного значення для формування якісно нової міської ідентичності України.

Ключові слова: громадський простір, комплексний дизайн середовища, ландшафтний дизайн, ергономіка, естетика, інклюзивність, архітектурна практика.

Постановка проблеми. Архітектурна практика наочно демонструє відсутність уніфікованої системної процедури проектування громадських просторів – починаючи з розроблення технічного завдання і завершуючи підготовкою архітектурної документації. Це породжує методичну невизначеність, яка безпосередньо позначається на якості кінцевого результату: одні простори органічно відповідають потребам своїх користувачів, інші залишаються функціонально непридатними або небезпечними. З точки зору архітектора, саме брак системного підходу – а не дефіцит ресурсів – є головною причиною нерівномірного рівня якості публічних просторів в українських містах, де стрімка урбанізація випереджає розвиток фахових методологій проектування.

Аналіз останніх досліджень. Теоретичне підґрунтя досліджень громадських просторів як об'єктів комплексного дизайну середовища формується на перетині ландшафтно-архітектури, урбаністики, дизайну архітектурного середовища та досліджень креативних індустрій. У базових підручниках з ландшафтно-архітектури висвітлено принципи формування відкритих просторів, типологію насаджень, питання композиції та функціональної організації міського середовища [1–5]. Праці з естетики ландшафту та дизайну архітектурного середовища розкривають закономірності просторової композиції, візуальної цілісності, масштабності й сценарності руху [4; 6]. Дослідження у сфері культурних і креативних індустрій акцентують на ролі публічних просторів як платформ соціальної комунікації та локальної ідентичності [7–9]. Водночас у наявних публікаціях архітектори-практики фіксують переважання галузевого, а не інтегрального підходу: озеленення, композиція, дизайн чи креативна економіка розглядаються ізольовано, тоді як фахова практика вимагає їхнього синтезу в єдину проєктну логіку.

Мета роботи. Метою цього дослідження є визначення архітектурних ознак якісного громадського простору, систематизація ключових аспектів комплексного дизайну та ландшафтного проектування в контексті публічного середовища, опис авторської методики поетапного проектування, а також розроблення практичних рекомендацій щодо підвищення інклюзивності. Кінцевою метою проєктної діяльності авторів є формування такого простору, у якому кожен відвідувач

відчуває комфорт, безпеку, емоційну залученість та можливість задовольняти свої соціальні потреби.

Результати досліджень. Сучасна урбанізація перетворила місто на основне середовище існування людини, а отже – якість публічних просторів безпосередньо визначає якість міського життя. Архітектурний досвід авторів підтверджує: саме через публічне середовище формується образ міста у свідомості його мешканців і гостей (рис. 1). Простір, що позбавляє людину відчуття захищеності або не забезпечує елементарного комфорту, відторгається незалежно від його формальних характеристик. Натомість якісно спроектований простір стає місцем, яке люди обирають свідомо й повертаються до нього знову. З огляду на це, автори розглядають якісний дизайн публічного середовища не як виняток, а як обов'язкову архітектурну норму.

Архітектурна практика переконливо доводить: успішний громадський простір є результатом міждисциплінарної синергії. Архітектори, урбаністи, дизайнери, соціологи, екологи та представники місцевих громад мають працювати спільно на всіх стадіях проєктного процесу. Такий підхід дозволяє ідентифікувати реальні потреби різних груп користувачів, передбачати сценарії поведінки, уникати монофункціональних рішень і моделювати довготривалу експлуатаційну ефективність простору.

До категорії громадського простору належать: парки та рекреаційні зони; пам'ятки культурної та історичної спадщини; майдани, площі, бульвари, проспекти, набережні; вулиці, дороги, пішохідні та велосипедні доріжки; ринки; інші території загального користування.

Архітектурні ознаки якісного громадського простору.

На підставі аналізу власної проєктної практики та узагальнення досвіду реалізованих об'єктів авторами визначено системний набір архітектурних ознак, яким має відповідати якісний публічний простір:

- загальна доступність – простір відкритий для всіх без обмежень;
- ізоляція від транспортного потоку, шуму та забруднення;
- архітектурно забезпечена безпека – якісне освітлення, візуальна відкритість, відсутність «мертвих зон»;
- безоплатність перебування як базова умова демократичності простору;

- безбар'єрність – фізична доступність для осіб з обмеженими можливостями;
- комунікативний та творчий потенціал – середовище, що провокує взаємодію;
- комфортність і вікова універсальність – врахування інтересів різних демографічних груп.

Просторова структура та візуальний образ публічного середовища формуються через поєднання трьох архітектурних типів елементів: точкових об'єктів (вуличні меблі, фонтани, пам'ятники, скульптури, артоб'єкти); лінійних елементів, що організовують транзит (стежки, хідники, алеї, вулиці); площинних зон із тематичним призначенням (дитячі майданчики, газони, спортивні зони, клумби). Архітектурне завдання полягає у побудові гармонійної ієрархії між цими шарами.

Авторська методика поетапного проектування.

На основі практичного досвіду авторів запропоновано таку послідовність проектування якісного громадського простору:

- дослідження та комплексний аналіз території – містобудівний, ландшафтний, транспортний, екологічний контекст;
- соціологічне дослідження реальних потреб користувачів – опитування, спостереження, аналіз сценаріїв поведінки;
- розроблення технічного завдання та концепції проекту у партнерстві з громадою та замовником;
- підготовка ескізного проекту: генеральний план, об'ємно-просторові рішення, візуалізації, добір матеріалів і малих архітектурних форм;
- деталізація, узгодження та затвердження проекту;
- підготовка повного пакету робочої документації для будівництва.

Ключові аспекти комплексного архітектурного дизайну.

Архітектурна практика виокремлює п'ять взаємопов'язаних параметрів, що визначають якість проектного рішення:

- функціональність – просторова організація, що забезпечує зручність і ефективність сценаріїв використання;
- естетика – формування привабливого образу, здатного генерувати позитивні емоційні реакції;
- ергономіка – врахування фізіологічних та психологічних особливостей людини при визначенні масштабу, пропорцій та обладнання;

- інноваційність – застосування сучасних технологій, матеріалів і проектних методів;

Невід'ємним інструментом архітектора при роботі з публічним середовищем є ландшафтний дизайн – творчий процес формування гармонійного та функціонального середовища шляхом інтеграції архітектурних, дизайнерських і природних компонентів. Авторська практика виокремлює чотири ключові аспекти ландшафту у контексті громадських просторів: природні фактори (рельєф, клімат, гідрологія, ґрунти, рослинність); естетичні аспекти (візуальне сприйняття, просторова композиція, сезонна привабливість); екологічні аспекти (підтримка біорізноманіття, управління зливовими водами, міський мікроклімат); функціонально-соціальні аспекти (вплив ландшафту на поведінку, культуру та ідентичність місця).

Практичні рекомендації щодо інклюзивності.

На основі проектного досвіду авторами сформульовано такі рекомендації для забезпечення реальної інклюзивності громадських просторів:

- проектувати зони соціальної взаємодії, що стимулюють живе спілкування між різними групами населення;
- уникати просторових рішень, масштаб яких значно перевищує «людський» – надмірний масштаб породжує відчуття незахищеності;
- забезпечувати повноцінне, рівномірне і якісне освітлення як умову безпеки і комфорту;
- передбачати спеціальну інфраструктуру для мобільності (пандуси, з'їзди, тактильне покриття) та точкового використання (інклюзивні дитячі майданчики, кімнати матері та дитини, доступні вбиральні).

Апробація підходу: «Промприлад. Реновація».

Переконливою ілюстрацією ефективності комплексного архітектурного підходу є «Промприлад. Реновація» – інноваційний центр на базі колишнього заводу в центрі Івано-Франківська. З архітектурної точки зору цей об'єкт є зразковим прикладом адаптивного використання промислової спадщини: переосмислення існуючої структури дозволило створити мультифункціональний простір, що органічно поєднує нову економіку, урбаністику, сучасне мистецтво та освіту. Проект функціонує як відкрита платформа для взаємодії між твор-

чими людьми, фахівцями різних галузей, підприємцями, містом і громадою.

Архітектурний вимір відбудови.

В умовах воєнних викликів комплексний дизайн громадських просторів в Україні набуває стратегічного значення. З позиції архітекторів, відбудова має стати не просто відновленням довоєнного стану, а свідомим проєктуванням нового якісного середовища – такого, що зміцнює соціальну єдність, забезпечує інтеграцію внутрішньо переміщених осіб у міське середовище та формує оновлену ідентичність українських міст на засадах людиноорієнтованого підходу.

Висновки. Архітектурна практика підтверджує: незважаючи на постійні трансформації міського середовища під впливом технологічного прогресу та соціальних змін, якісні громадські простори залишаються ключовою умовою повноцінного міського життя.

Авторське узагальнення принципів проєктування успішного публічного простору включає: різноманітність сценаріїв використання з поєднанням житлових, офісних та

комерційних функцій; активні фасади – архітектурний зв'язок між рівнем землі будівель і пішохідним простором; людський масштаб як базовий критерій проєктних рішень; якісне освітлення; врахування і підтримку локальної ідентичності; концепцію повних вулиць; розвиток зелених зон; реальну участь мешканців у проєктуванні та подальшому управлінні.

Комплексний дизайн середовища є тим архітектурним інструментом, що дозволяє досягати рівноваги між функціональністю та естетикою, між індивідуальними потребами та суспільними інтересами, між технічними можливостями та екологічною відповідальністю. Саме такий підхід формує простори, що надихають, об'єднують і задають якісно новий стандарт міського середовища. Впровадження комплексного підходу у практику проєктування громадських просторів є не лише фаховим завданням архітекторів і дизайнерів, а й ширшою суспільною потребою, що визначатиме якість міського середовища для майбутніх поколінь.

Література

1. Крижановська Н. Я., Вотінов М. А., Смірнова О. В. Основи ландшафтної архітектури та дизайну: підручник. Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2019. 348 с.
2. Кучерявий В. П. Ландшафтна архітектура. Вид-во «Новий світ-2000», 2024. 520 с.
3. Кучерявий В. П., Кучерявий В. С. Озеленення населених місць: підручник. Вид-во «Новий світ-2000», 2024. 666 с.
4. Дідик В. В., Максим'юк Т. М. Естетика та композиція ландшафту. Львів: Вид-во «Львівська політехніка», 2012. 244 с.
5. Мендерецький В. В., Матуз О. В., Недільська У. І., Придеткевич С. С. Географічні основи ландшафтного проєктування та дизайну: навч.-метод. посібник. Кам'янець-Подільський, 2023. 234 с.
6. Сьомка С. В. Основи дизайну архітектурного середовища: підручник. Київ : НАКККиМ, 2019. 464 с.
7. Фарінья К. Розвиток культурних та креативних індустрій в Україні: звіт з програми Culture and Creativite. 2017. 59 с.
8. Вахович І., Чуль О. Розвиток креативних індустрій: регіональний вимір: монографія. Вид-во «Вежа-друк», 2014. 288 с.
9. Свінцицька О. М., Ткачук В. О. Креативна економіка та креативні індустрії: навч. посібник. Житомир : Держ. ун-т «Житомирська політехніка», 2020. 218 с.

References

1. Kryzhanovska, N. Ya., Votinov, M. A., & Smirnova, O. V. (2019). *Osnovy landshaftnoi arkhitektury ta dyzainu* [Fundamentals of Landscape Architecture and Design]: pidruchnyk. Kharkiv : KhNUMH im. O. M. Beketova. [in Ukrainian].
2. Kucheryavyy, V. P. (2024). *Landschaftna arkhitektura* [Landscape Architecture]. Vydavnytstvo "Novyi svit-2000". [in Ukrainian].
3. Kucheryavyy, V. P., & Kucheryavyy, V. S. (2024). *Ozelennia naselenykh mist* [Greening of Settlements]: pidruchnyk. Vydavnytstvo "Novyi svit-2000". [in Ukrainian].
4. Didyk, V. V., & Maksymiuk, T. M. (2012). *Estetyka ta kompozytsiia landsaftu* [Aesthetics and Composition of the Landscape]. Lviv: Vydavnytstvo "Lvivska politekhnik". [in Ukrainian].
5. Menderetskyi, V. V., Matuz, O. V., Nedilska, U. I., & Prydetkevych, S. S. (2023). *Heohrafichni osnovy landshaftnoho proiektuvannia ta dyzainu* [Geographical Foundations of Landscape Planning and Design]: navch.-metod. posibnyk. Kamianets-Podilskyi : Kamianets-Podilskyi universytet imeni Ivana Ohienka. [in Ukrainian].
6. Syomka, S. V. (2019). *Osnovy dyzainu arkhitekturnoho seredovyscha* [Fundamentals of Architectural Environment Design]: pidruchnyk. Kyiv : NAKKKiM. [in Ukrainian].
7. Farinya, K. (2017). *Rozvytok kulturnykh ta kreatyvnykh industrii v Ukraini* [Development of Cultural and Creative Industries in Ukraine]: zvit z prohramy Culture and Creativite. [in Ukrainian].
8. Vakhovych, I., & Chul, O. (2014). *Rozvytok kreatyvnykh industrii: rehionalnyi vymir* [Development of Creative Industries: Regional Dimension]: monohrafiia. Vydavnytstvo "Vezha-druk". [in Ukrainian].
9. Svintsytska, O. M., & Tkachuk, V. O. (2020). *Kreatyvna ekonomika ta kreatyvni industrii* [Creative Economy and Creative Industries]: navch. posibnyk. Zhytomyr : Derzhavnyi universytet "Zhytomyrska politekhnik". [in Ukrainian].

PUBLIC SPACES: INTEGRATED ENVIRONMENTAL DESIGN

Abstract. *The article systematizes the authors' architectural approaches and professional observations regarding the formation of public spaces as integrated environments of social interaction, cultural exchange, and urban communication. From the perspective of practising architects, it is argued that public space in the modern city is not merely a design object but primarily a living social organism requiring multilayered professional conceptualization and an interdisciplinary approach that unites architects, urban planners, sociologists, ecologists, and community representatives. Based on the authors' own design experience, the key principles of successful public space are revealed: accessibility, inclusiveness, comfort, multi-scenario use, ecological sustainability, visual integrity, and social activity. A systematic set of architectural characteristics of a quality public space is identified and substantiated. Five key aspects of integrated architectural design are characterized: functionality, aesthetics, ergonomics, innovation, and ecological responsibility. The significance of landscape design as an essential tool of the architect when working with the public environment is substantiated, with natural, aesthetic, ecological, and functional-social dimensions of landscape outlined. The authors' step-by-step design methodology is described – from pre-design analysis and community engagement through functional-spatial structuring and selection of materials and street furniture to the preparation of working documentation. Practical recommendations for ensuring real inclusiveness are developed, covering spatial scale, lighting quality, and the provision of accessible infrastructure for people with disabilities. It is demonstrated that a comprehensive approach in architectural practice makes it possible to create safe, human-centred spaces capable of improving the quality of urban life and shaping a positive image of the city. In the context of wartime challenges and reconstruction, these issues acquire strategic importance for forming a qualitatively new urban identity in Ukraine.*

Key words: *public space, integrated environmental design, landscape design, ergonomics, aesthetics, inclusiveness, architectural practice.*

V. Ya. Vasylyshyn

PhD in Technical Sciences,

Associate Professor at the Department of Architecture and Design,

Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas, Ivano-Frankivsk

N. H. Borsuk

Senior Lecturer at the Department of Architecture and Design,

Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas, Ivano-Frankivsk

O. V. Yeruzel

Lecturer at the Department of Architecture and Design,

Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas, Ivano-Frankivsk

T. V. Skrypyn

Senior Lecturer at the Department of Architecture and Design,

Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas, Ivano-Frankivsk

Yu. L. Berezovskyi

Lecturer at the Department of Architecture and Design,

Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas, Ivano-Frankivsk

Дата першого надходження статті до видання: 26.02.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 22.03.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 30.07.2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії
відкритого доступу (CC BY 4.0)